

Uztapideren oroitzapenez

BERTSOLARI HAUNDI DEKLARATUA

Jose Mari Aranalde

Uztapide aspaldi honetan ez zebilen bertsotan. Duela hamabi bat urte izan zuen perlesi atake batek mututu arazi zuen bertsotarako. Hala ere nekez aurki zitekeen, bertsozalerik gaxteenetan ere, haren entzuterik ez zuenik. Ez genuen ikusten, baina bagenekien hor zegoela, gure artean. Orain utzi gaitu, eta herriak dardar egin du, beraren zerbait galdu balu bezala. Zein da joan den hori?

Notizia ez da gaur goizekoa. Gerraurrekoa da. Donostian 1936ean ospatu zen bertsolari egun hartan Txirrita zenari eman zioten txapela; baina jakin omen zenez, benetako irabaztuna Uztapide izan omen zen. Horrelaxe jaiotzen da euskal kulturaren munduan Manuel Olaizola, bertsolari haundi baten sonaz eta zurrumurru artean.

Ez da bertsozalerik izango Billabonakoa ez dakienik. Han Uztapide izendatu zuten txapeldun. Basarrik bigarren egin omen zuen. Izan ere zer galdetuko eta «zein da biziorikan txarrena gure herrian»? Basarri hastan da eta ematen du bere erantzuna, erantzun egokia, eman zitekeen egokiena akaso gure soziologiaren arabera; baina erantzun haundi, biribil eta erabateko bezala historiara pasa dena, Uztapideren hau izan da: «Biziorikan txarrena dago / seigarren mandamentuan». Zenbat aldiz kontatu eta kantatu ote da ateraldi hori bertsoaren bueltan gabiltzan jende erdi-primitibo eta erdi-analfabeton artean! Hori zen arrazoia eta bertsoa eta kolpea eta dena.

Horrela, gure Uztapide bertsolari haundiaren sonaz zebilen herrian ahoz aho. Eta 1962ko abenduaren 30ean iritsi zitzaion guzizko kontsagrazioa. Euskal Herriko Txapelketan txapeldun atera zen. Beti

bere lagun edo kontrario, noiz nola, izan zuen Basarriren burutik jantzi zuen. Geroz beste bitan ere jokatu eta irabazi zuen eta berekin eraman du. Ez dio inork kendu, ez bait zuen azken bi txapelketetan parterik hartu. Horra gure Uztapide Euskal Herri osoak, «goitik» eta «behetik», bertsolari haundi deklaratu. Beraz ez zen misterio herriak dardar eta negar egitea joan denean.

Bazuen Uztapidek meriturik eman zaion eta hartu duen izena izateko. Nekez bil daitezke pertsona batengan hark zituen hainbat doai gure bertsolari mundu erdi-marjinatu horretan kategoriz ibiltzeko. Bazuen zentzua, bazuen humorea, bazituen ateraldiak —Uztapideren ateraldiak!—, bazituen pikardiak, jendearekikoa zen, bertsolari ugaria zen, bazekien kunplitzen lanez eta jendetasunez, bazuen begia non zer esan eta zer ez ikusteko, hitz batean «dena bertutez beterik» eman zuela Jainkoak Xalbador zenak aitortzen dion bezala. Hargatik ederki eman arazi zion bertsolaritzari pesta-zokoetatik herriaren bistarako pausoa. Horrela ezagutu da Manuel Olaizola eta horrela aitortua izango dela uste dut geroan ere «gure denboran ezagutu dan bertsolaririk osona» beraren lagun urepeldarrak dioen bezala.

Eta bukatu baino lehen nola ez aipa beraren bertso idatziak eta prosa-lanak? Hor gelditzen dira hiru liburu mardul, bi prosazkoak eta bat bertsozkoa.

Ez dut uste izenik jasotzen diotenik, baina hor gelditzen dira beraren eta bere garaiaren lekuko. Lekuko esan dut eta hala da. Gure herriaren hizkuntza, guziz ez bada ere, bere jatortasunean ezagutu nahi duenarentzat lan baliosak direla uste dut. Eskolak markatu ez duen buru baten estiloa eta egokitasunak bilatuko ditu irakurleak. Eta estilo eta egokitasun horiek Uztapide bezalako hitzaren artista batek landuak.

Baina bada goela uste dut oraindik zerbait egitekorik Uztapideren emaitzak biltzen, inork egin nahiko balu. Gure zestuarra, Amezketarra bezalatsu, pertsonaia erdi-mitiko bat izan dela uste dut eta izango dela. Hargatik, herriaren burutan bakarrik dauden zenbait pitxi bildu beharra dagoela esango nuke Manuel Olaizolaren altxorra osatzeko. Ea norbaitek egiten duen. Merezi du Uztapidek eta mesede luke gure kulturak.

J.M.A.